

การประยุกต์ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการเสริมศักยภาพ ด้านอาชีพของผู้สูงอายุ*

THE APPLICATION OF BUDDHIST PRINCIPLES TO ENHANCE THE VOCATIONAL POTENTIAL OF THE ELDERLY

พระครูวินัยธรอภิเชษฐ์ อภิเชฐโช¹ และ พระเจริญพงษ์ วิชัย²

Phrakhruwinaitorn Apichet Apichettho¹ and Phra Jaroenphong Wichai²

¹⁻²มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี

¹⁻²Mahachulalongkorn rajavidyalay University, Buddhapanayasridvaravadi Buddhist College, Thailand

Corresponding Author's Email: aapichettho.raiking@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการเสริมศักยภาพด้านอาชีพของผู้สูงอายุ โดยมุ่งวิเคราะห์แนวทางการประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อพัฒนาศักยภาพการประกอบอาชีพของผู้สูงอายุในสังคมไทย ปัจจุบัน จากการศึกษาพบว่า การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมสามารถช่วยเสริมสร้างศักยภาพด้านอาชีพของผู้สูงอายุได้ใน 3 มิติหลัก ได้แก่ 1) การพัฒนาด้านจิตใจผ่านหลักอิทธิบาท 4 เพื่อสร้างแรงจูงใจและความมุ่งมั่นในการทำงาน 2) การพัฒนาปัญญาและทักษะผ่านหลักไตรสิกขา เพื่อเพิ่มพูนความรู้และความสามารถในการประกอบอาชีพ และ 3) การพัฒนาความสัมพันธ์ทางสังคมผ่านหลักสังคหวัตถุ 4 เพื่อสร้างเครือข่ายและการยอมรับในการทำงาน การบูรณาการหลักพุทธธรรมเหล่านี้จะช่วยให้ผู้สูงอายุสามารถพัฒนาศักยภาพในการประกอบอาชีพได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีความสุขในการทำงาน และสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างมีศักดิ์ศรี

คำสำคัญ : การเสริมศักยภาพ, อาชีพผู้สูงอายุ, หลักพุทธธรรม, การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

* Received 25 October 2024; Revised 10 November 2024; Accepted 24 December 2024

Abstract

This academic article aims to study the application of Buddhist ways in enhancing career potential for the elderly. The study focuses on analyzing the application of Buddhist principles to develop career potential for the elderly in contemporary Thai society. The findings reveal that the application of Buddhist principles can enhance elderly career potential in three main dimensions: 1) mental development through Iddhipada 4 (Four Paths of Accomplishment) to build motivation and commitment to work, 2) wisdom and skill development through Tisikkha (Threefold Training) to increase knowledge and career capabilities, and 3) social relationship development through Sangahavatthu 4 (Four Bases of Social Solidarity) to build networks and work acceptance. The integration of these Buddhist principles helps the elderly develop their career potential effectively, find happiness in work, and achieve self-reliance with dignity.

Keyword: Potential Enhancement, Elderly Career, Buddhist Principles, Human Resource Development

บทนำ

ประเทศไทยกำลังเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ โดยมีสัดส่วนประชากรที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไปมากกว่าร้อยละ 20 ของจำนวนประชากรทั้งหมด (ศศิพัฒน์ ยอดเพชร, 2563) การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนำมาซึ่งความท้าทายหลายประการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการประกอบอาชีพและการพึ่งพาตนเองของผู้สูงอายุ ซึ่งหากไม่ได้รับการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพอย่างเหมาะสมแล้ว อาจส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุและความมั่นคงของสังคมโดยรวม (พระพรหมบัณฑิต, 2563)

ผู้สูงอายุในประเทศไทยส่วนใหญ่อยังประสบปัญหาต่างๆ เช่น ปัญหาสุขภาพ เศรษฐกิจ ความรู้ สังคม จิตใจ ครอบครัว และค่านิยมที่เปลี่ยนแปลง (สำนักส่งเสริมสุขภาพ กรมอนามัย

กระทรวงสาธารณสุข, 2554) โดยเฉพาะปัญหาด้านเศรษฐกิจและความมั่นคงในชีวิต ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีรายได้น้อยและมีความยากจน โดย 1 ใน 3 ของผู้สูงอายุทั้งหมดมีรายได้น้อยกว่าเส้นความยากจน (กรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2560 ก)

แม้รัฐบาลจะมีนโยบายและมาตรการต่างๆ ในการช่วยเหลือและส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ เช่น การให้เบี้ยยังชีพ การช่วยเหลือด้านที่อยู่อาศัย การขยายโอกาสในการทำงาน และฝึกอาชีพ แต่ก็ยังไม่เพียงพอต่อความต้องการของผู้สูงอายุที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว (ฤชงค์ เสนานุช และคณะ, 2552) และยังขาดการบูรณาการกับภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ เอกชน และประชาสังคม (ศิริลักษณ์ มีมาก และคณะ, 2562) ผู้สูงอายุจึงจำเป็นต้องพึ่งพาตนเองมากขึ้นโดยเฉพาะในด้านอาชีพและรายได้

การส่งเสริมศักยภาพด้านอาชีพของผู้สูงอายุจึงมีความสำคัญยิ่ง เพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถดำรงชีพได้อย่างมีศักดิ์ศรี มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ และมีคุณภาพชีวิตที่ดี ในการนี้ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของสังคมไทยสามารถนำมาปรับใช้ในการพัฒนาศักยภาพทางอาชีพของผู้สูงอายุได้อย่างเหมาะสม ศาสนาและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ เป็นที่พึ่งทางใจ และเป็นบรรทัดฐานในการดำเนินชีวิตของคนไทยมาแต่โบราณจนถึงปัจจุบัน (สนธยา พลศรี, 2545)

การประยุกต์ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเพื่อเสริมศักยภาพด้านอาชีพจึงเป็นแนวทางที่น่าสนใจและสอดคล้องกับบริบทของสังคมไทยเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากพระพุทธศาสนามีบทบาทสำคัญในวิถีชีวิตและค่านิยมของคนไทยมาอย่างยาวนาน หลักพุทธธรรมต่างๆ เมื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาศักยภาพด้านอาชีพของผู้สูงอายุ จะช่วยส่งเสริมทั้งด้านจิตใจ ปัญญา และทักษะความสัมพันธ์ทางสังคม อันจะนำไปสู่คุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นและเกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศโดยรวม (พระมหาสมชาย สิริจินโท, 2564)

ดังนั้น บทความวิชาการนี้จึงมุ่งศึกษาและวิเคราะห์แนวทางการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมเพื่อพัฒนาศักยภาพในการประกอบอาชีพของผู้สูงอายุในสังคมไทยปัจจุบัน โดยนำเสนอองค์ความรู้ใหม่ในรูปแบบของการบูรณาการหลักพุทธธรรม การพัฒนาทักษะอาชีพ การเสริม

พลังและความเชื่อมั่น และการปรับตัวสู่ยุคดิจิทัล เป็นการเปลี่ยน "ภาระ" ให้เป็น "พลัง" ด้วยการเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง จึงเป็นแนวทางสำคัญที่จะนำพาสังคมไทยไปสู่การรองรับการเปลี่ยนแปลงเพื่อเข้าสู่สังคมสูงอายุอย่างสมบูรณ์ในอนาคต (ศศิพัฒน์ ยอดเพชร, ภาวนา พัฒนศรี และ ธนิกานต์ ศักดาพร, 2560; ยุวดี ระยัษศรี, 2564) ซึ่งหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะเป็นประโยชน์ต่อการกำหนดนโยบายและแนวทางปฏิบัติในการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุด้านอาชีพตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างมีประสิทธิภาพ เกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้สูงอายุและสังคมไทยสืบไป

พระพุทธศาสนากับสังคมไทย

พระพุทธศาสนาถือเป็นรากฐานสำคัญของสังคมไทยที่มีความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของคนไทยมาอย่างยาวนาน (สนธยา พลศรี, 2545) โดยทำหน้าที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจและเป็นที่พึ่งทางใจของประชาชน หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาได้กลายเป็นบรรทัดฐานในการดำเนินชีวิตของคนไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน มีอิทธิพลต่อความเชื่อ ค่านิยม วัฒนธรรมและประเพณีต่างๆ ของสังคมไทย (พระมหาสมชาย สิริจนโท, 2564) พระพุทธศาสนาจึงมีบทบาทสำคัญในการหล่อหลอมคุณธรรมจริยธรรมและเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในสังคมไทยมาโดยตลอด พระพุทธศาสนามีบทบาทสำคัญในการพัฒนาสังคมผู้สูงอายุไทย (พระพรหมบัณฑิต, 2563) โดยหลักพุทธธรรมสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุได้อย่างเป็นรูปธรรม คำสอนทางพระพุทธศาสนาช่วยเสริมสร้างสุขภาวะองค์รวมทั้งทางกาย จิตใจ สังคม และปัญญา (พระพรหมคุณาภรณ์, 2551) ศาสนาพุทธยังเป็นแหล่งภูมิปัญญาสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และการเสริมสร้างศักยภาพของผู้สูงอายุ (ชลลดา คำสัมฤทธิ์, 2560) การนำหลักธรรมมาใช้ในการพัฒนาสังคมผู้สูงอายุจึงเป็นแนวทางที่สอดคล้องกับรากฐานทางวัฒนธรรมและความเชื่อของสังคมไทย

อาชีพผู้สูงอายุ

สังคมไทยกำลังเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ โดยมีสัดส่วนประชากรที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไปมากกว่าร้อยละ 20 ของจำนวนประชากรทั้งหมด (ศศิพัฒน์ ยอดเพชร, 2563) ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ประสบปัญหาด้านเศรษฐกิจและความมั่นคงในชีวิต โดยหนึ่งในสามของผู้สูงอายุมิรายได้ต่ำกว่าเส้นความยากจน (กรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2560ก) แม้จะมีนโยบายและมาตรการภาครัฐในการสนับสนุน เช่น การให้เบี้ยยังชีพ การช่วยเหลือด้านที่อยู่อาศัย และการฝึกอาชีพ แต่ก็ยังไม่เพียงพอต่อความต้องการ (ภุชงค์ เสนานุช และคณะ, 2552) จึงจำเป็นต้องส่งเสริมให้ผู้สูงอายุสามารถพึ่งพาตนเองได้ผ่านการประกอบอาชีพที่เหมาะสมกับวัยและความสามารถในการส่งเสริมด้านอาชีพสำหรับผู้สูงอายุจำเป็นต้องคำนึงถึงการพัฒนาทักษะที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานและความสามารถของผู้สูงอายุ (สุรกุล เจนอบรม, 2563) ต้องมีการบูรณาการความร่วมมือระหว่างภาครัฐ เอกชน และประชาสังคมในการสร้างโอกาสทางอาชีพให้แก่ผู้สูงอายุ (ศิริลักษณ์ มีมาก และคณะ, 2562) การพัฒนาศักยภาพด้านอาชีพต้องครอบคลุมทั้งมิติด้านสุขภาพ เศรษฐกิจ สังคม และจิตใจ (สำนักส่งเสริมสุขภาพ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข, 2554) ผู้สูงอายุต้องได้รับการพัฒนาทักษะการใช้เทคโนโลยีและการปรับตัวสู่ยุคดิจิทัล (กัญญาณัฐ ไพศาล, 2561) การส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุจึงเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและการพึ่งพาตนเองอย่างมีศักดิ์ศรี

การประยุกต์ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการเสริมศักยภาพด้านอาชีพของผู้สูงอายุ

การประยุกต์ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาสามารถช่วยเสริมสร้างศักยภาพด้านอาชีพของผู้สูงอายุได้ใน 3 มิติหลัก (พระมหาสมชาย สิริจนโท, 2564) โดยใช้หลักอริยบท 4 ในการสร้างแรงจูงใจและความมุ่งมั่นในการทำงาน ใช้หลักไตรสิกขาในการพัฒนาพฤติกรรมจิตใจ และปัญญาในการทำงาน รวมถึงการใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีและเครือข่ายในการทำงาน (ยุวดี ระยัปศรี, 2564) การบูรณาการหลักธรรมเข้ากับการพัฒนา

ทักษะอาชีพสมัยใหม่และเทคโนโลยีดิจิทัลจะช่วยให้ผู้สูงอายุสามารถปรับตัวกับการเปลี่ยนแปลงได้ดีขึ้น (ศศิพัฒน์ ยอดเพชร, ภาวนา พัฒนศรี, และ ธนิกานต์ ศักดาพร, 2560) การประยุกต์ใช้หลักธรรมเหล่านี้จะช่วยให้ผู้สูงอายุสามารถพัฒนาศักยภาพในการประกอบอาชีพได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีความสุขในการทำงาน และสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างมีศักดิ์ศรี การประยุกต์หลักธรรมต้องคำนึงถึงการเปลี่ยนแปลงของสังคมและการปรับตัวให้เข้ากับยุคสมัย (ศศิพัฒน์ ยอดเพชร, 2563) การพัฒนาศักยภาพตามหลักของพระพุทธศาสนาต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบ และมีการติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง (ศิริลักษณ์ มีมาก และคณะ, 2562) วัดและองค์กรทางพุทธศาสนาควรมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาอาชีพแก่ผู้สูงอายุ (พระมหาสมชาย สิริจนโท, 2564) ต้องสร้างความร่วมมือระหว่างภาคส่วนต่างๆ ในการขับเคลื่อนการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา (ศศิพัฒน์ ยอดเพชร, ภาวนา พัฒนศรี, และ ธนิกานต์ ศักดาพร, 2560) การบูรณาการหลักพุทธธรรมกับการพัฒนาอาชีพจะช่วยสร้างความยั่งยืนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ จากการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการเสริมศักยภาพด้านอาชีพของผู้สูงอายุ มีประเด็นสำคัญที่น่าสนใจและควรนำมาพิจารณาวิเคราะห์ ดังนี้

1. ความสอดคล้องของหลักพุทธธรรมกับการพัฒนาศักยภาพด้านอาชีพ

เมื่อวิเคราะห์หลักพุทธธรรมต่างๆ ที่นำมาประยุกต์ใช้ เช่น อธิปไตย 4, ไตรสิกขา และสังคหวัตถุ 4 จะเห็นได้ว่า มีความสอดคล้องและเหมาะสมอย่างยิ่งในการนำมาปรับใช้เพื่อพัฒนาศักยภาพด้านอาชีพของผู้สูงอายุ เนื่องจากหลักธรรมเหล่านี้ครอบคลุมทั้งด้านการพัฒนาจิตใจ ปัญญา ความสัมพันธ์ทางสังคม และการดำเนินชีวิตที่ดี ซึ่งล้วนเป็นปัจจัยสำคัญที่จะส่งเสริมให้ผู้สูงอายุสามารถทำงานได้อย่างมีความสุข มีประสิทธิภาพ และยั่งยืน อีกทั้งยังสอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในปัจจุบันที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาคนอย่างรอบด้าน (พระมหาสมชาย สิริจนโท, 2564)

2. การบูรณาการองค์ความรู้ทางพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่

จากการวิเคราะห์แนวทางการประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อเสริมศักยภาพอาชีพผู้สูงอายุ พบว่ามีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องบูรณาการเข้ากับความรู้และเทคโนโลยีสมัยใหม่ เช่น แนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต การปรับตัวสู่ยุคดิจิทัล เป็นต้น เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทการเปลี่ยนแปลงของโลกปัจจุบัน การผสมผสานภูมิปัญญาดั้งเดิมจากคำสอนในพุทธศาสนากับองค์ความรู้ใหม่ๆ จะช่วยสร้างรูปแบบการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุด้านอาชีพที่มีความลงตัว และตอบโจทย์ความต้องการได้ทั้งด้านคุณค่าทางจิตใจและการดำรงชีวิตท่ามกลางความเปลี่ยนแปลง

3. ความท้าทายในการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์และการปฏิบัติ

แม้ว่าการประยุกต์หลักพุทธธรรมจะมีข้อดีมากมาย แต่ในทางปฏิบัติยังมีความท้าทายที่สำคัญคือ การปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์และวิถีคิดของผู้ที่เกี่ยวข้อง ทั้งตัวผู้สูงอายุเอง ครอบครัว ชุมชน และสังคม ให้เห็นถึงคุณค่าและศักยภาพของผู้สูงอายุ รวมถึงความจำเป็นในการนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ ซึ่งอาจต้องอาศัยกระบวนการสร้างการมีส่วนร่วม ให้ความรู้ความเข้าใจ ปรับทัศนคติ ตลอดจนมีการลงมือปฏิบัติจริงอย่างค่อยเป็นค่อยไปและต่อเนื่อง จึงจะทำให้เกิดผลสำเร็จได้

4. ความยั่งยืนของการดำเนินการในระยะยาว

ประเด็นสำคัญอีกประการหนึ่งที่ได้จากการวิเคราะห์คือ การคำนึงถึงความยั่งยืนของการประยุกต์ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการพัฒนาศักยภาพอาชีพผู้สูงอายุในระยะยาว ซึ่งจะต้องให้ความสำคัญกับการสร้างเครือข่ายความร่วมมือของภาคส่วนต่างๆ ทั้งวัด ชุมชน หน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้อง ในการผลักดันให้เกิดการขับเคลื่อนอย่างเป็นระบบต่อเนื่อง มีการจัดสรรทรัพยากรสนับสนุนอย่างเหมาะสม ตลอดจนมีกลไกในการติดตามและพัฒนาให้ดียิ่งขึ้นอย่างไม่หยุดนิ่ง เพื่อให้การดำเนินงานเกิดผลสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรมและยั่งยืนต่อไป

จากประเด็นที่น่าสนใจทั้งหมดนี้ ชี้ให้เห็นว่าการประยุกต์หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเพื่อพัฒนาศักยภาพด้านอาชีพของผู้สูงอายุ มีความเป็นไปได้และมีความสำคัญ

อย่างยิ่ง เป็นการบูรณาการองค์ความรู้ทั้งจากภูมิปัญญาทางพระพุทธศาสนาและวิทยาการสมัยใหม่ เพื่อตอบสนองความต้องการและแก้ไขปัญหาของสังคมผู้สูงอายุได้อย่างตรงจุดและมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตาม ยังมีความท้าทายที่สำคัญในการผลักดันสู่การปฏิบัติจริง ที่จะต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงกระบวนทัศน์ สร้างการมีส่วนร่วม และการดำเนินการอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุและสังคมไทยโดยรวมต่อไป

BCED Model: รูปแบบการพัฒนาศักยภาพด้านอาชีพของผู้สูงอายุตามแนววิถีพุทธ

จากการศึกษา วิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการเสริมศักยภาพด้านอาชีพของผู้สูงอายุ สามารถนำเสนอองค์ความรู้ใหม่ในรูปแบบของ "BCED Model" หรือ "Buddhist Career Enhancement for the Elderly Development Model" ซึ่งเป็นรูปแบบการพัฒนาศักยภาพด้านอาชีพของผู้สูงอายุตามแนววิถีพุทธ ที่บูรณาการหลักพุทธธรรมเข้ากับการพัฒนาด้านอาชีพอย่างเป็นองค์รวม โดยมีองค์ประกอบสำคัญ 4 ด้าน ได้แก่

1. B - Buddhist Integration (การบูรณาการหลักพุทธธรรม)

การมุ่งเน้นนำหลักธรรมสำคัญทางพระพุทธศาสนา คือ อิทธิบาท 4 (สร้างแรงจูงใจและความมุ่งมั่นในการทำงาน), ไตรสิกขา (พัฒนาพฤติกรรม จิตใจ และปัญญาในการทำงาน) และสังคหวัตถุ 4 (สร้างความสัมพันธ์ที่ดีในการทำงาน) มาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุด้านอาชีพ โดยบูรณาการเข้ากับการพัฒนาทักษะ การสร้างแรงจูงใจ และการเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม ซึ่งจะช่วยให้ผู้สูงอายุสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีความสุขกายสบายใจ และดำรงชีวิตตามแนวทางพุทธอย่างสมดุลและยั่งยืน

2. C - Career Development (การพัฒนาทักษะอาชีพ)

การมุ่งเน้นการพัฒนาทักษะและความสามารถในการประกอบอาชีพของผู้สูงอายุ โดยการฝึกอบรม ให้ความรู้ สร้างประสบการณ์ ทั้งในด้านทักษะพื้นฐาน ทักษะเฉพาะทางตาม

ลักษณะอาชีพ ความรู้ด้านการบริหารจัดการ การใช้เทคโนโลยี รวมถึงการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่อง สอดรับกับความต้องการของตลาดแรงงานและการเปลี่ยนแปลงของสังคม

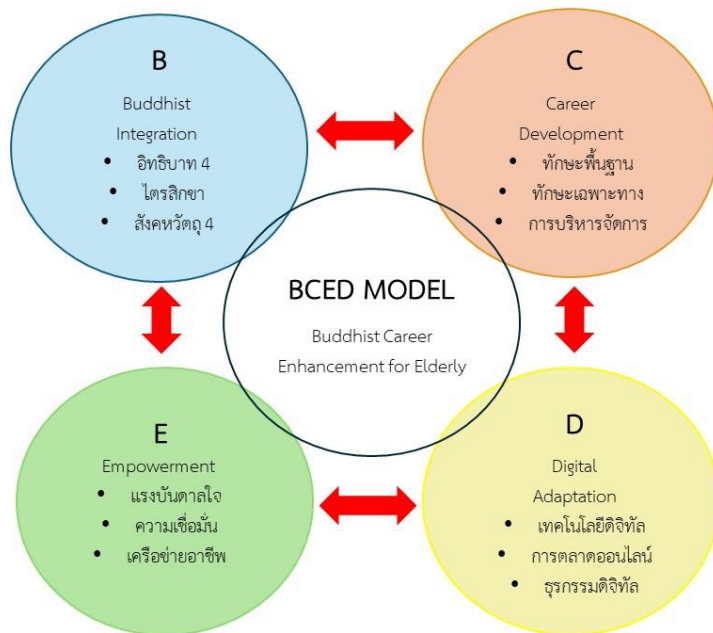
3. E - Empowerment (การเสริมพลังและความเชื่อมั่น)

การมุ่งเน้นให้ความสำคัญกับการสร้างความเข้มแข็งภายใน สร้างแรงบันดาลใจในการทำงาน เสริมสร้างความเชื่อมั่นในตนเอง และการค้นพบศักยภาพภายในของผู้สูงอายุ ผ่านการให้คำปรึกษา แนะนำ การสร้างเครือข่ายกลุ่มอาชีพ การยกย่องเชิดชูต้นแบบที่ประสบความสำเร็จ เพื่อให้ผู้สูงอายุเกิดพลังใจ มีทัศนคติเชิงบวก กล้าคิดกล้าทำ สามารถก้าวข้ามข้อจำกัดของตนเอง และมีความมุ่งมั่นที่จะพัฒนาตนเองในการทำงานอย่างเต็มที่

4. D - Digital Adaptation (การปรับตัวสู่ยุคดิจิทัล)

การเตรียมพร้อมสู่โลกดิจิทัล คำนึงถึงการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคใหม่ที่เทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทสำคัญ จึงมุ่งส่งเสริมการเรียนรู้และการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลพื้นฐานของผู้สูงอายุ ทั้งในด้านการสื่อสาร การเข้าถึงข้อมูล การทำธุรกรรมออนไลน์ การตลาดและการขายสินค้าผ่านช่องทางดิจิทัล เป็นต้น เพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถปรับตัว เรียนรู้ และใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีได้อย่างเหมาะสม เพิ่มโอกาสในการประกอบอาชีพและสร้างรายได้ให้ทันต่อยุคสมัย

รูปแบบ BCED Model นี้เป็นการพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ ที่เกิดจากการบูรณาการแนวคิดทางพุทธศาสนากับการพัฒนาศักยภาพด้านอาชีพ โดยมุ่งเน้นการพัฒนาผู้สูงอายุอย่างสมดุลและครอบคลุมทุกมิติ ทั้งด้านจิตใจ ปัญญา ทักษะความสามารถ และการปรับตัวให้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง ซึ่งจะช่วยส่งเสริมให้ผู้สูงอายุสามารถประกอบอาชีพได้อย่างมีคุณภาพ สร้างรายได้ มีความสุขและความภาคภูมิใจในคุณค่าของตน พึ่งตนเองได้ และดำรงชีวิตในสังคมอย่างมีศักดิ์ศรี อันจะนำไปสู่การเสริมสร้างสังคมผู้สูงอายุที่มีพลัง มีความเข้มแข็ง และมีคุณภาพชีวิตที่ดีอย่างยั่งยืน

ภาพที่ 1 แสดงแผนภาพขององค์ความรู้ใหม่ในรูปแบบของ "BCED Model" หรือ "Buddhist Career Enhancement for the Elderly Development Model"

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การศึกษาการประยุกต์ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการเสริมศักยภาพด้านอาชีพของผู้สูงอายุ พบว่าเป็นแนวทางที่มีความเป็นไปได้ มีคุณค่า และสอดคล้องกับบริบทของสังคมไทยเป็นอย่างยิ่ง ผ่านการบูรณาการหลักพุทธธรรมเข้ากับการพัฒนาศักยภาพด้านอาชีพอย่างเป็นองค์รวม โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาทั้งด้านจิตใจ ปัญญา ทักษะความสามารถ และการสร้างสัมพันธภาพทางสังคม ซึ่งจะช่วยให้ผู้สูงอายุสามารถประกอบอาชีพได้อย่างมีความสุข มีคุณภาพชีวิตที่ดี พึ่งพาตนเองได้ และเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ

อย่างไรก็ตาม เพื่อให้การประยุกต์ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาการเสริมศักยภาพด้านอาชีพของผู้สูงอายุเกิดผลสัมฤทธิ์อย่างเป็นรูปธรรมและยั่งยืน จึงขอเสนอแนะแนวทางทั้งในเชิงนโยบายและเชิงปฏิบัติ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. หน่วยงานภาครัฐและสถาบันการศึกษา ควรร่วมมือกันในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมด้านอาชีพสำหรับผู้สูงอายุ ที่มีการบูรณาการหลักพุทธธรรมเข้ากับองค์ความรู้ด้านอาชีพ โดยเน้นการพัฒนาทักษะที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาด และเหมาะสมกับวัยและความสามารถของผู้สูงอายุ

2. ภาครัฐควรสนับสนุนงบประมาณ สิทธิประโยชน์ทางภาษี และมาตรการจูงใจต่างๆ เพื่อส่งเสริมให้ภาคเอกชน วิชากิจชุมชน และประชาสังคม เข้ามามีบทบาทในการสร้างงานสร้างอาชีพ และรองรับการทำงานของผู้สูงอายุมากขึ้น ผ่านการสร้างเครือข่ายความร่วมมือในลักษณะประชารัฐ

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1. วัดและองค์กรพุทธศาสนาควรมีบทบาทนำในการส่งเสริมกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตทั้งด้านอาชีพและการพัฒนาจิตใจสำหรับผู้สูงอายุ ผ่านการเชื่อมโยงหลักธรรมเข้ากับวิถีชีวิตและการทำงาน สร้างพื้นที่แห่งปัญญาให้ผู้สูงอายุได้มีโอกาสแลกเปลี่ยน เรียนรู้ และพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอ (พระมหาสมชาย สิริจินโท, 2564)

2. ชุมชนและเครือข่ายผู้สูงอายุ ควรร่วมมือกันพัฒนาระบบพี่เลี้ยงและการให้คำปรึกษาด้านอาชีพแก่ผู้สูงอายุตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา โดยจัดให้มีผู้สูงอายุที่ประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพเป็น "โค้ช" หรือ "ต้นแบบ" ถ่ายทอดประสบการณ์ ให้คำแนะนำและแรงบันดาลใจแก่ผู้สูงอายุรุ่นต่อไป เกิดการสานต่อภูมิปัญญาและคุณค่าผ่านการทำงาน

3. หน่วยงานภาครัฐ เอกชน และผู้ประกอบการ ควรร่วมมือกันในการสร้างช่องทางการตลาด แพลตฟอร์มการค้าขาย และพื้นที่จัดจำหน่ายสินค้าและบริการของผู้สูงอายุ ทั้งในรูปแบบออนไลน์และออฟไลน์ เพื่อเพิ่มโอกาสในการสร้างรายได้ สร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่ผลิตภัณฑ์ของผู้สูงอายุ และเชื่อมโยงสู่ภาคการผลิตและบริการในวงกว้าง

การขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การเสริมศักยภาพผู้สูงอายุด้านอาชีพตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอาศัยพลังและความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในสังคม

ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม รวมถึงตัวผู้สูงอายุและครอบครัว ที่จะต้องร่วมแรงร่วมใจ สนับสนุนทรัพยากร และประสานการทำงานร่วมกันอย่างบูรณาการและเป็นระบบ เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ตอบโจทย์ความต้องการของผู้สูงอายุได้อย่างแท้จริง ก่อเกิดประโยชน์ต่อทั้งตัวผู้สูงอายุ เศรษฐกิจ สังคม และประเทศชาติโดยรวม บนพื้นฐานของการดำเนินชีวิตและการทำงานอย่างมีคุณภาพ มีความสุข ตามวิถีทางสายกลางและหลักไตรสิกขาในพระพุทธศาสนา อันจะนำไปสู่การสร้างสังคมผู้สูงอายุที่มีพลัง มีคุณภาพชีวิตที่ดี และดำรงอยู่ในสังคมได้อย่างสมเกียรติ มีคุณค่า และมีความสุขอย่างยั่งยืนสืบไป

เอกสารอ้างอิง

- กรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2560ก). ชุดความรู้ การดูแลตนเองและพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุ ด้านความมั่นคงในชีวิต. กิจกรรมผู้สูงอายุ: กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.
- กรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2560ข). ชุดความรู้ การดูแลตนเองและพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุ เรียนรู้สังคม. กิจกรรมผู้สูงอายุ: กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.
- กรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2560ค). ชุดความรู้ การดูแลตนเองและพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุ สุขภาพดี. กิจกรรมผู้สูงอายุ: กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.
- กัญญาณัฐ ไพคำ. (2561). การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในประเทศไทย. วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี, 7(2), 19-26.
- ชลลดา คำสัมฤทธิ์. (2560). การพัฒนาสุขภาพตามหลักภavana 4 เพื่อรองรับสังคมผู้สูงอายุ. สิริธรปริทรรศน์, 18(2), 62.

ภูงค์ เสนานุช, และคณะ. (2552). การติดตามประเมินผลการถ่ายโอนภารกิจสถานสงเคราะห์คนชราและศูนย์บริการผู้สูงอายุและการเตรียมความพร้อมก่อนการถ่ายโอน ภารกิจสถานสงเคราะห์คนพิการและสถานสงเคราะห์คนไร้ที่พึ่ง. กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2551). สุขภาวะองค์รวมแนวพุทธ. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพมหานคร: สหมิตรพรินต์ติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

พระพรหมบัณฑิต. (2563). พุทธธรรมกับการพัฒนาสังคมผู้สูงอายุ. วารสารพุทธศาสนศึกษา, 27(1), 1-15.

พระมหาสมชาย สิริจินโท. (2564). การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร., 9(2), 546-558.

ยุวดี ระยัปศรี. (2564). การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุตามแนวทางพุทธธรรม. วารสารวันมูอองแหงพุทธศาสตร์ปริทรรศน์, 8(1): 109-122.

ศศิพัฒน์ ยอดเพชร, ภาวนา พัฒนศรี, และ ธนิกานต์ ศักดาพร. (2560). ชุดความรู้การพัฒนาเป็นผู้สูงอายุที่มีศักยภาพ โรงเรียนผู้สูงอายุ. นนทบุรี: บริษัทมาตา การพิมพ์ จำกัด.

ศศิพัฒน์ ยอดเพชร. (2563). การส่งเสริมการทำงานของผู้สูงอายุในประเทศไทย. วารสารพัฒนาสังคม, 22(1), 94-112.

ศิริลักษณ์ มีมาก, และคณะ. (2562). มาตรการขับเคลื่อนระเบียบวาระแห่งชาติ เรื่อง สังคมผู้สูงอายุ (ฉบับปรับปรุง) (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).

สุรกุล เจนอบรม. (2563). การพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุด้านอาชีพ: กรณีศึกษาชุมชนวิถีพุทธ. วารสาร บัณฑิตศึกษาปริทรรศน์

สนธยา พลศรี. (2545). ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.

สำนักส่งเสริมสุขภาพ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข. (2554). การดำเนินงานการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุที่บ้าน. กรุงเทพมหานคร: กลุ่มอนามัยผู้สูงอายุ.